

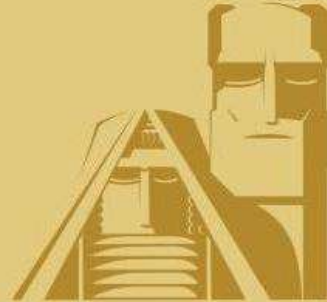
ԱՐՑԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ
ԳԻՏԱԿԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ
ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՄ)

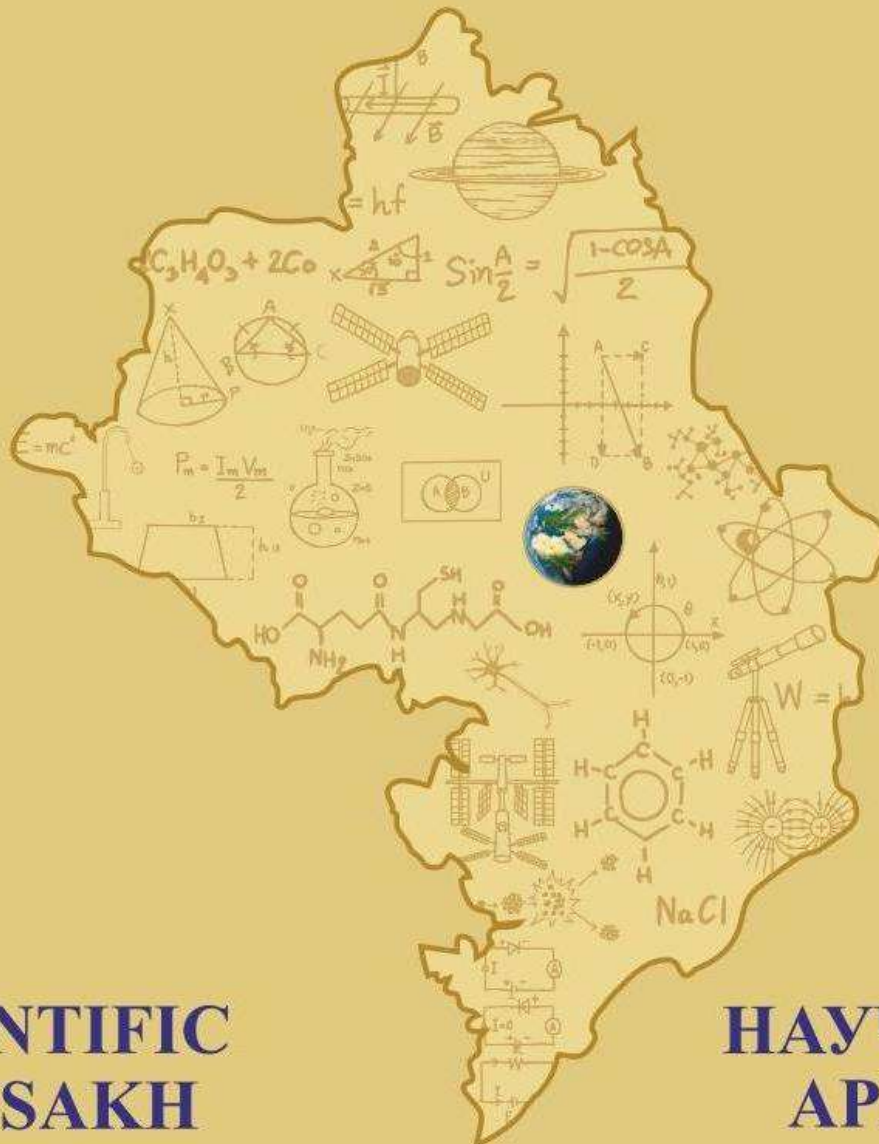
ԵՐԵՎԱՆԻ
ՊԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԴԱՆ

«ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ
ՊՂՆՁԱՄՈՒԼԻԲԳԵՆԱՅԻՆ
ԿՈՄԻՏԵԱՑ» ՓԲԸ

ԳԻՏԱԿԱԿԱՆ ԱՐՑԱԽ

SCIENTIFIC
ARTSAKH

НАУЧНЫЙ
АРЦАХ

Հիմնադիր – Founder – Учредитель:
ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ (ԵՊՀ)
YEREVAN STATE UNIVERSITY (YSU)
ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ (ЕГУ)
www.y-su.am

Հրատարակիչ – Publisher - Издатель:
ԱՐՑԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ ՄԻՎՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՄ)
UNION OF YOUNG SCIENTISTS AND SPECIALISTS OF ARTSAKH (UYSSA)
ОБЪЕДИНЕНИЕ МОЛОДЫХ УЧЁНЫХ И СПЕЦИАЛИСТОВ АРЦАХА (ОМУСА)
www.aegmm.org

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՑԱԽ
SCIENTIFIC ARTSAKH
НАУЧНЫЙ АРЦАХ

№ 1(2), 2019

«Գիտական Արցախ» պարբերականն ընդգրկված է Հայաստանի Հանրապետության Բարձրագույն որակավորման կոմիտեի (ՀՀ ԲՈԿ) սահմանած դոկտորական և թեկնածուական ատենախոսությունների հիմնական արդյունքների ու դրույթների հրատարակման համար ընդունելի գիտական պարբերականների ցանկում:

The «Scientific Artsakh» journal is included in the list of scientific periodicals acceptable for publication of the main results and provisions of doctoral and candidate theses established by the Higher Attestation Committee of the Republic of Armenia (HAC RA).

Журнал «Научный Арцах» включен в список научных периодических изданий, приемлемых для публикации основных результатов и положений докторских и кандидатских диссертаций, установленных Высшим аттестационным комитетом Республики Армения (ВАК РА).

ԱԵԳՄՄ – UYSSA – ОМУСА
ԵՐԵՎԱՆ – YEREVAN – ЕРЕВАН
2019

Հրատարակության է երաշխավորվել Երևանի պետական համալսարանի գիտական խորհրդի որոշմամբ

Рекомендовано к публикации решением ученого совета Ереванского государственного университета

Recommended for Publication by the Yerevan State University Academic Council Decision

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՐԴ

Լախագահ՝ Արամ ՄԻՄՈՆՅԱՆ ԵՊՀ հայագիտական հետազոտությունների ինստիտուտի տնօրեն, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գլխավոր խմբագիր՝ Ավետիք ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Գլխավոր խմբագրի տեղակալ՝ Թեհմինա ՍԱՐՈՒԹՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

Անդամներ՝

Արծրուն ԱՎԱԳՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Հրանտ ԱՎԱՆԵՍՅԱՆ, հոգեբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Դավիթ ԲԱԲԱՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Վահրամ ԲԱԼԱՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Խաչիկ ԳԱԼՍՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Զուլիետա ԳՅՈՒԼԱՍԻՐՅԱՆ, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Վլադիսլավ ԳՐՈՒԶՆԵՎ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Կոստրոմա, ՌԴ)
Գևորգ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Արման ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
Մարել ԺԵՅՄՈ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Օլշտին, Լեհաստան)
Վալենտինա ԼԱՊԵՎԱ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Մոսկվա, ՌԴ)
Օտտո ԼՈՒԻՏԵՐՅԱՆԴՏ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Չամբուրգ, Գերմանիա)
Նազիկ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Սուշել ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Գագիկ ԴԱԶԻՆՅԱՆ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Վշոտ ՍԱՐԿՈՍՅԱՆ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Էդիկ ՄԻՆԱՍՅԱՆ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Կարին ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ, տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ
Հայկ ՍԱՐԳՍՅԱՆ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Յուրի ՍՈՒՎԱՐՅԱՆ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Մաքսիմ ՎԱՍԿՈՎ, սոցիոլոգիական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Դոնի Ռոստով, ՌԴ)
Գարիկ ԲԵՌՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Տիգրան ԶՈՂԱՐՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գիտական Արցախ, № 1(2), 2019, Երևան, ԱԵԳՄՄ հրատ., 2019, 480 էջ:
Scientific Artsakh, № 1(2), 2019, Yerevan, UYSSA publ., 2019, 480 pages.
Научный Арцах, № 1(2), 2019, Ереван, Изд. ОМУСА, 2019, 480 страниц.

«Գիտական Արցախ» պարբերականի 2019թ. 1-ին համարում տեղ են գտել հասարակական գիտությունների արդի հիմնախնդիրների վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետությունը, Արցախի Հանրապետությունը, Բելառուսի Հանրապետությունը, Իրանի Իսլամական Հանրապետությունը, Լեհաստանը, Շվեյցարիան և Ռուսաստանի Դաշնությունը ներկայացնող 50 անվանի ու երիտասարդ գիտնականների աշխատանքները:

In the first issue of the «Scientific Artsakh» journal in 2019 the works on topical issues of social sciences by 50 well-known and young scientists representing Republic of Armenia, Republic of Artsakh, Republic of Belarus, the Islamic Republic of Iran, Poland, Switzerland and the Russian Federation are published.

В первом номере за 2019-ый год журнала «Научный Арцах» опубликованы работы по актуальным проблемам общественных наук, авторами которых являются 50 известные и молодые ученые, представляющие Республику Армения, Республику Арцах, Республику Беларусь, Исламскую Республику Иран, Польшу, Швейцарию и Российскую Федерацию.

EDITORIAL COUNCIL

Chairman: Aram SIMONYAN, Director of Institute for Armenian Studies of YSU, NAS RA Associate Member, Doctor of History, Professor

Editor-in-Chief: Avetik HARUTYUNYAN, Ph.D in Law, Associate Professor

Deputy Editor-in-Chief: Tehmina MARUTYAN, Ph.D in Philology, Associate Professor

Members:

Artsrun AVAGYAN, Doctor of Philology, Professor
Hrant AVANESYAN, Doctor of Psychology, Professor
David BABAYAN, Doctor of History, Associate Professor
Vahram BALAYAN, Doctor of History, Professor
Gevorg DANIELYAN, Doctor of Law, Professor
Khachik GALSTYAN, Doctor of Political Sciences, Associate Professor
Gagik GHAZINYAN, Academician of NAS RA, Doctor of Law, Professor
Vladislav GRUZDEV, Doctor of Law, Professor (Kostroma, Russia)
Julietta GYULAMIRYAN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Nazik HARUTYUNYAN, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Moushegh HOVSEPYAN, Doctor of Philology, Professor
Garik KERYAN, Doctor of Political Sciences, Professor
Tigran KOCHARYAN, Doctor of Political Sciences, Professor
Valentina LAPAEVA, Doctor of Law, Professor (Moscow, Russia)
Otto LUCHTERHANDT, Doctor of Law, Professor (Hamburg, Germany)
Ashot MARKOSYAN, Doctor of Economic Sciences, Professor
Edik MINASYAN, Doctor of History, Professor
Karen NERSISYAN, Ph.D in Economic Sciences, Associate Professor
Hayk SARGSYAN, Doctor of Economic Sciences, Professor
Yuri SUVARYAN, Academician of NAS RA, Doctor of Economic Sciences, Professor
Maksim VASKOV, Doctor of Sociology, Professor (Rostov-on-Don, Russia)
Arman YEGHIAZARYAN, Doctor of History, Associate Professor
Marek ZEJMO, Doctor of Political Sciences, Professor (Olsztyn, Poland)

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Председатель: Арам СИМОНЯН, директор Института арменоведческих исследований ЕГУ, член-корреспондент НАН Республики Армения, доктор исторических наук, профессор

Главный редактор: Аветик АРУТЮНЯН, кандидат юридических наук, доцент

Заместитель главного редактора: Теймина МАРУТЯН, кандидат филологических наук, доцент

Члены:

Арцрун АВАГЯН, доктор филологических наук, профессор
Грант АВАНЕСЯН, доктор психологических наук, профессор
Назик АРУТЮНЯН, доктор педагогических наук, профессор
Давид БАБАЯН, доктор исторических наук, доцент
Ваграм БАЛАЯН, доктор исторических наук, профессор
Максим ВАСЬКОВ, доктор социологических наук, профессор (Ростов-на-Дону, Россия)
Хачик ГАЛСТЯН, доктор политических наук, доцент
Владислав ГРУЗДЕВ, доктор юридических наук, профессор (Кострома, Россия)
Джюльетта ГЮЛАМИРЯН, доктор педагогических наук, профессор
Геворг ДАНИЕЛЯН, доктор юридических наук, профессор
Арман ЕГИАЗАРЯН, доктор исторических наук, доцент
Мареk ЖЕЙМО, доктор политических наук, профессор (Ольштын, Польша)
Гарик КАЗИНЯН, академик НАН РА, доктор юридических наук, профессор
Гарик КЕРЯН, доктор политических наук, профессор
Тигран КОЧАРЯН, доктор политических наук, профессор
Валентина ЛАПАЕВА, доктор юридических наук, профессор (Москва, Россия)
Отто ЛЮХТЕРХАНДТ, доктор юридических наук, профессор (Гамбург, Германия)
Ашот МАРКОСЯН, доктор экономических наук, профессор
Эдик МИНАСЯН, доктор исторических наук, профессор
Карен НЕРСИСЯН, кандидат экономических наук, доцент
Мушег ОВСЕПЯН, доктор филологических наук, профессор
Гайк САРГСЯН, доктор экономических наук, профессор
Юрий СУВАРЯН, академик НАН РА, доктор экономических наук, профессор

Մարիամ Առաքելյան. Ուսանողների մեդիակոմպետենտության գնահատման խնդիրը անգլերենի իրավագիտական կողմնորոշման դասընթացում.....270
Mariam Arakelyan. The Problem of Students' Media Competence Assessment in the Legal English COURSES

Мариам Аракелян. Проблема оценки медиа-компетентности студентов на курсах юридического английского языка

Մանսուր Լարուի. Միջանձնային հարաբերությունների կառավարման արդյունավետությունն՝ ըստ սոցիոլոգիական հարցումների արդյունքների.....278
Mansour Larouei. The Effective Management of Interpersonal Relationships Based on the Results of Sociological Research

Мансур Ларуи. Эффективность управления межличностными отношениями согласно результатам социологических исследований

Համիդռեզա Կամիար. Մեծահասակների կրթության ռազմավարությունները.....285
Hamidreza Kamiar. Adult Education Strategies

Гамидреза Камиар. Стратегии образования взрослых

ԼԵՉՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ԳՐԱԿԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ
LINGUISTICS, LITERATURE STUDY
ЛИНГВИСТИКА, ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

Հռիփսիմե Չաքարյան. Զաղաքի տարածական մոտիվը Հենրիկ Էդոյանի պոեզիայում.....292

Hripsime Zakaryan. The City's Spatial Motif in Henrik Edoyan's Poetry

Рипсиме Закарян. Пространственный мотив города в поэзии Генриха Эдоюна

Մերի Հովհաննիսյան. Հոմանիշների ոճական առանձնահատկությունները Վահան Տերյանի չափածոյում.....299

Meri Hovhannisyan. The Stylistic Peculiarities of Synonyms in Vahan Teryan's Speech Art

Мери Ованнисян. Стилистические особенности синонимов в поэзии Ваана Теряна

Սվետլանա Մանուչարյան. Կապան-Գորիս տարածաշրջանի խոսվածքների բայական համակարգերի համեմատական քննություն.....307

Svetlana Manucharyan. A Comparative Examination of the Verb Systems Of The Speeches (Dialects) of Kapan-Goris Areas

Светлана Манучарян. Сравнительный анализ категорий глагола в говорах региона Капан-Горис

Թեմինա Մարության. Յեղասպանության արտացոլումը Սիմոն Սիմոնյանի ստեղծագործություններում.....322

Tehmina Marutyanyan. Some Issues on the Genocide in the Works by Simon Simonyan

Теймина Марутян. Отражение Геноцида армян в произведениях Симона Симоняна

ԼԵՉԿԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ԳՐԱԿԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ
LINGUISTICS, LITERATURE STUDY
ЛИНГВИСТИКА, ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

ՔԱՂԱՔԻ ՏԱՐԱԾԱԿԱՆ ՄՈՏԻՎԸ ԴԵՆՐԻԿ ԷՂՈՅԱՆԻ ՊՈԵԶԻԱՅՈՒՄ*

ՀՏԴ 82-1:821.19

ՀՌԻՓՍԻՄԵ ՉԱՔԱՐՅԱՆ

*ԵՊՀ հայ նորագույն գրականության ամբիոնի հայցորդ,
 ք.Երևան, Հայաստանի Հանրապետություն
zaqaryan_hripsime@mail.ru*

Հոդվածում դիտարկվում է քաղաքի տարածական մոտիվը Դենրիկ Էղոյանի բանաստեղծական աշխարհում⁴⁶⁹, որը մետաբանաստեղծական մակարդակում հանդես է գալիս ինքնատիպ պարադոքսալությամբ ու երկարժեքությամբ: Էղոյանի քնարերգության մոտիվային կոնտեքստում քաղաքի տարածական մոտիվը ներկայացված է բացառապես միմյանցից տարբերվող ձևերով: Քաղաքն այն տարածքն է, որտեղ խմորվում են բանաստեղծի յուրօրինակ գաղափարները, խոհերն ու ընկալումները մարդու և աշխարհի մասին: Այն բանաստեղծի քնարական աշխարհի սեմանտիկական կենտրոնն է:

Հոդվածի նպատակը գրականագիտական մտքի ժամանակակից տիրույթում Էղոյանի բանաստեղծական տեքստում հաճախ գործածված քաղաքային պատկերների գեղարվեստական արժեքի կարևորումն է:

Հոդվածը կառուցված է գրական-գեղարվեստական երկի հետապոստման վերլուծական ու տիպաբանական, ժամանակագրական-կենսագրական մեթոդների գործածմամբ, որի համար որպես սկզբնաղբյուր են ծառայել Նշանավոր հեղինակներ Յ. Վ. Գյոթեի, Ա. Ն. Վեսելովսկու և այլ հեղինակների գիտական մտքերի՝ տրամաբանորեն հիմնավորված մեջբերումները:

Հոդվածի նորույթը պայմանավորված է մերօրյա ականավոր բանաստեղծ Դենրիկ Էղոյանի բանաստեղծական աշխարհում յուրովի գործածված քաղաքային պատկերների դիտարկման ու արժևորման երկկողմ հարցերի գիտական հետապոստությամբ:

Բանալի բառեր՝ տարածական մոտիվ, քաղաք, բանաստեղծություն, բանաստեղծական «ես», լիրիկական «ես»⁴⁷⁰, պոեզիա, իմաստ:

Մոտիվը «ստեղծագործության որոշակի բովանդակությունից գեղարվեստորեն շեղվելու վերջին աստիճանն է, որն ամրագրվում է պարզագույն խոսքային բանաձևում»⁴⁷¹: Որպես տերմին՝ այն առաջին անգամ առաջ է քաշել Գյոթեն «Էպիկական և դրամատիկական պոեզիայի մասին» հոդվածում: Մոտիվն, ըստ նրա,

* Հոդվածը ներկայացվել է 25.04.2019թ., գրախոսվել՝ 20.05.2019թ., տպագրության ընդունվել՝ 17.06.2019թ.:

⁴⁶⁹ Քանի որ Դենրիկ Էղոյանի բանաստեղծական աշխարհում բավականաչափ տեղ զբաղեցնող քաղաքային պատկերների վերաբերյալ չկա գիտական ուսումնասիրություն, ուստի մեր կողմից կատարված ուսումնասիրությունում այլ հեղինակներից հղումները կլինեն սահմանափակ:

⁴⁷⁰ Гинзбург Л. Я. О лирике, Л., изд. «Советский писатель», 1974, с. 155-167.

⁴⁷¹ Литературная энциклопедия терминов и понятий, Москва, «Интелвак», 2001, с. 594.

այուժետային տարր է, դինամիկ ու իրավիճակային միավոր⁴⁷², իսկ գրականության պատմաբան Ա.Ն.Վենետկովսկին «Պատմական պոետիկա» աշխատությունում գրում է. «Մոտիվ ասելով ես հասկանում եմ այն բանաձևը, որն առաջին հերթին պատասխանում է հասարակությանը հուզող այն հարցերին, որոնք բնությունն ամենուր դնում էր մարդկանց առջև, կամ ամրապնդում իրականության առանձնահատուկ վառ, կարևոր թվացող կամ կրկնվող տպավորությունները: Մոտիվի հայտանիշը նրա մեկ անդամից բաղկացած պատկերավոր սխեմատիզմն է. այդպիսին են ստորին միջաբանության և հեթաթի այլևս չմասնատվող տարրերը...»⁴⁷³:

Երևակայությունը մարդու բացառիկ ընդունակություններից բարձրագույնն է: Այն անմիջական կապ ունի մարդու մտքի ու կենսափորձի հետ և հեշտությամբ համադրվում է գեղարվեստական ստեղծագործությանը: Երբեք չսահմանափակվելով արտաքին աշխարհի ընկալման բնատուր հնարավորություններով՝ մարդը ստեղծում է սեփական ներքին աշխարհի կերպարը, որը կարող է լինել ինչպես տեսանելի, այնպես էլ վերացական: Այն մեր երևակայության խաղի ստեղծած ներքին տարածքն է և մշտապես բանաստեղծական է: Օբյեկտիվ իրականությունը բանաստեղծականացնելով՝ բանաստեղծը բանաստեղծական կերպարի միջոցով կարող է երևակայությամբ ընդլայնել առարկայորեն փոքրիկ տարածքը կամ ստեղծել հակառակը: Բանաստեղծը մշտապես կապվում է ինչ-որ հարազատ տարածքի հետ, որը դառնում է միջաբանացման ու գեղարվեստական մարմնավորման առարկա:

Քաղաքը դեռևս Յոմերոսի ժամանակներից մշտապես գտնվել է մեծ մտածողների, գրողների ու պոետների ուշադրության կենտրոնում: Քաղաքային միջավայրի առաջին հետազոտողները Արիստոտելն ու Պլատոնն էին, իսկ ավելի ուշ՝ նրա ուսումնասիրությամբ զբաղվել են Թոմաս Մյունցերը, Թոմաս Մորը, Թոմագո Կամպանելան:

Հենրիկ Էդոյանի բանաստեղծական աշխարհի ուսումնասիրությունը թայլ տվեց առանձնացնել ինքնատիպորեն մատուցված քաղաքի տարածական մոտիվը, որի բարձր արժեհամակարգը հարաբերվում է հեղինակի աշխարհայացքին ու աշխարհընկալմանը: Տարածական մոտիվ ասելով՝ նկատի ունենք տարբեր հեղինակների ստեղծագործություններում կրկնվող տարածական պատկերները, որոնք ամենատարբեր ստեղծագործություններում արտահայտվում են ամենատարբեր իմաստներով:

Քաղաքի մոտիվը, ինչպես մյուս տարածական մոտիվները, Էդոյանի ստեղծագործական աշխարհում երբեմն դրսևորվում են մի շարք պարադոքսներով: Նրա բանաստեղծական տարածության հակադրությունները, կարելի է ասել, բազմաշերտ են: Բազմաստիճան պարադոքսալությունը, իմաստային բազմաբովանդակությունը, ռիթմը, մեղեդին հատվում են մի կետում, ապա՝ ճյուղավորվում՝ նախաիմաստի ներսում ստեղծելով նորերը, և վերածվում Էդոյանական բանաստեղծական աշխարհին ներհատուկ հոգեբանական պատկերների, որոնք նրա ստեղծագործությանը հաղորդում են կոնտրաստային, ռիթմիկ, այդ իմաստով նույնպես իր տեսակի մեջ եզակի հնչեղություն: Հաշվի առնելով Էդոյանի բանաստեղծական աշխարհի այդ յուրահատկությունը՝ փորձենք դիտարկել քաղաքի մոտիվային պարադոքսալությունը:

Քաղաքին վերաբերող բանաստեղծությունների մի ամբողջ շարք ինքնատիպ Էդոյանական մոտեցումներով քաղաքին հաղորդում են հեթաթայնություն, կախարդանք: «Քաղաքներ» սոնետների շարքում քաղաքները «բոցեր են վառվող մթության մեջ գիշերների», որոնք աշխարհը դարձնում են «աստղով լեցուն մի երկինք»

⁴⁷² Геге И.В. Об эпической и драматической поэзии// Собрание сочинений: В 10 т., том 10, М., изд. «Художественная литература», 1980, с. 274-277.

⁴⁷³ Веселовский А. Н. Историческая поэтика, Москва, изд. “Высшая школа”, 1989, с. 301.

այլ աշխարհից նայելիս, սակայն հեքիաթին փոխարինելու է գալիս իրականությունը. այստեղ՝ քաղաքում, «մեղքի առջև անհավասար», սակայն միևնույն քողի տակ թաքնված, իրար կողքի ապրում են «բանաստեղծներ, մարդասպաններ, զոդեր, սրբեր», այստեղ «ամեն անցորդ անհաղորդ է քարի նման», քանզի պահապան հրեշտակը լքել է քաղաքը, այստեղ՝

Անպատասխան մարմինների երազներից
թույնն է հոսում և նավերն են ճոճվում դանդաղ
ջրերի մեջ, լքված իրենց նավազներից:

Ցավն ու մեղքը միասին են գալիս աշխարհ,
մտնում սենյակ անհատակ ու անառաստաղ
և դառնում են մի նոր կյանքի անկյունաքար:
«Քաղաքներ»⁴⁷⁴

Վերոբերյալ օրինակում թեև բացահայտվում են բանաստեղծական «ես»-ի՝ անտարբեր ու սառն իրականության հանդեպ տածած բացասական զգացմունքները, այնուամենայնիվ, քաղաքի ներդաշնակ տարածություն է պատկերվում, իսկ երգը՝ «վերջին ակնթարթը անդարձ կյանքի», որը, փողոցի մեջ ծնվելով, իմաստ է ստանում թղթերի վրա, դառնում է փրկության շնորհ: Էդոյանի լիրիկայում աստիճանաբար մարմնավորվում է գիշերային քաղաքը և դառնում նրա հոգու աշխարհի ներքին տարածությունը.

Քաղաքում չեն լսվում զանգերի դողանջներ,
այլ միայն ազդանշաններ
և հրավառություններ: Գիշերն իր մեծությամբ
դժվար է տեղավորվում փողոցի
մարմնի մեջ, ուր մի օտարական
դեմքն է կնճռոտում իր գլխացավից: Մտնում եմ
սրճարան: Տեղ չկա նստելու:

«Տեղ չկա նստելու»⁴⁷⁵

Էդոյանն աշխարհն ընկալում ու արտացոլում է ոչ թե «սահյանական պեյզաժներով»⁴⁷⁶, «հոգսերով ու ցավերով, մարդ-բնություն կապերով, տեսանելի ու անտեսանելի, արդար ու անարդար, չար ու բարի հարաբերություններով, անձնավորված քար ու քարափներով...»⁴⁷⁷, այլ իր բանաստեղծական գծահամակարգում տեղ գտած այլաաշխարհային օրենքներով, որոնք ամրագրված են սեփական հոգու նուրբ աշխարհում: Նրա սեփական բանաստեղծական աշխարհն արարված է շարժուն, վերերկրային, ապակյութականացած ու սեփական սահմաններին ձգտող աշխարհի օրենքներով: Էդոյանը խոսում է ոչ թե պարզապես աշխարհի, այլ սեփական ներաշխարհի տիեզերքի ներքին օրենքների մասին, ինչը նրան դուրս է բերում հասարակության ու աշխարհի փակագծերից այն կողմ.

Աղբատ քաղաքի մեջ պտտվում է մահը, աղբատ բառերի մեջ
ապրում է հարությունը: Ոչ թե խենթանոց, այլ
հիվանդանոց: Քաղաքի սառն ու օտար մի թաղամասում
ոտքդ ընկնում է ջրափոսի մեջ,
բայց միևնույն է՝ դու պիտի գնաս:

⁴⁷⁴ Էդոյան Զ., Ընտրանի, Ե, «Հայագիտակ», հրատ., 2016, էջ 370:

⁴⁷⁵ Նույն տեղում, էջ 702:

⁴⁷⁶ Գրիգորյան Ս. Համո Սահյան (դասախոսություն) // http://ysu.am/files/Hamo_Sahyan_dasakhosutyun.pdf, 31. 05. 2019:

⁴⁷⁷ Աղաբեկյան Կ., Համո Սահյանի և նրա պոեզիայի նվիրյալը/Աղաբեկյան Կ., Հոդվածներ, Ե., «ԵՊՀ հրատարակչություն», 2016, էջ 212:

«Քաղաքում կան վայրեր»⁴⁷⁸

Այսպիսով՝ մենք տեսնում ենք, որ Էդոյանի բանաստեղծական աշխարհում քաղաքը դառնում է հոգեբանական խաչուղի, որը ձեռք է բերում տարբեր իմաստներ: Մի կողմից քաղաքը արտացոլում է բանաստեղծական «ես»-ի ներաշխարհը, մյուս կողմից՝ ազդում բանաստեղծական «ես»-ի վրա, բայց առավել հաճախ Էդոյանի բանաստեղծական աշխարհում քաղաքը նույնանում է հոգու հետ:

Էդոյանը միշտ չէ, որ բանաստեղծության մեջ քաղաքային պատկերներին անդրադառնալիս հիշատակում է քաղաքի անվանումը. նա չի պատկերում որևէ կոնկրետ տարածք, քանի որ նրա համար քաղաքը կարևորվում է եական հատկանիշներով՝ առանց մանրամասնությունների: Բանաստեղծության մեջ կարող է նկարագրվել ինչ-որ պատկեր, որը բացառապես ընկալվում է որպես քաղաքային, ավելին՝ բանաստեղծը կարող է նշել քաղաքի այս կամ այն վայրը՝ չհիշատակելով քաղաքն ընդհանրապես.

Մետրո, կայարան «Երիտասարդական»:
Երիտասարդներ՝ կիսով չափ անեացած,
աղջիկներ՝ երազկոտ և
հաշվենկատ: Ես տեսնում եմ նրանց,
նրանք ինձ չեն տեսնում: Բարձրացող
և իջնող
շարժասանդուղքներ....:

«Մետրո, կայարան «Երիտասարդական»»⁴⁷⁹

Վերոբերյալ բանաստեղծության մեջ ևս քաղաքը անուղղակիորեն է ընկալվում. ուրբանիզմի գործառույթն այստեղ երկրորդական է: Բանաստեղծության իմաստով պայմանավորված՝ քաղաքը պոետական նոր ասելիքով ու բովանդակությամբ ստանում է նոր իմաստներ:

Էդոյանը պատկերավոր նկարագրությամբ միահյուսում է քաղաքային տարածությունը երկնային տարածությանը, ջնջում սահմանը երկնքի ու երկրի միջև: Նա նկատում է, որ

երկնքի ճամփաները
պսպղում են քաղաքի կամարների վրա-

և շարունակում.

կյանքը ինձ համար
հավերժի արձագանք է,
աստղերի գրաֆիկա, շենքերի արթնություն:
«Գիշերվա պողոտան»⁴⁸⁰

Բանաստեղծը, օրվա դինամիկան ընկալելով, դրոշմում է անհետացող պատկերները և արտապատկերում բանաստեղծական տեքստում.

Լապտերը լույս է տալիս
մի ծառի ճյուղերի մեջ ներթաշված
ինչպես երազ:

«Գիշերվա պողոտան»⁴⁸¹

Քաղաքային տարածությունը իմաստավորվում է նաև ճարտարապետական անսամբլների՝ շենքերի ու փողոցների շնորհիվ: Փողոցը ձգվելով ընդլայնում է սահմանները և դառնում քնարական «ես»-ի համար ճակատագիր՝ «...ճակատագիրն եմ ես քո», -դեմքիս ուղիղ նայելով՝

⁴⁷⁸ Նույն տեղում, էջ 703:

⁴⁷⁹ Էդոյան Ջ., Լույսը ծախ կողմից, Ե., «Չանգակ» հրատ., 2018, էջ 94:

⁴⁸⁰ Էդոյան Ջ., Ընտրանի, Ե., «Չայագիտակ» հրատ., 2016, էջ 364:

⁴⁸¹ Նույն տեղում:

ասում է նա և ժպտում միրաժի մեջ քաղաքի:

...Խոսում է նա և քայլում-հագին քարեր ու բետոն,
գալիս է իմ ետևից, ինձ հեռանալ չի թողնում,
և կեսօրն է մեր միջև զնգում ինչպես կամերտոն:
«Փողոցը»⁴⁸²

Ինչպես տեսնում ենք, քաղաքը օժտված է և՛ արտաքին, և՛ ներքին դինամիկայով:

Անդրադառնալով քաղաքի քաղաքակրթությանն ու պատկերելով նրա կենսընթացը՝ Էդոյանը բացահայտում է մարդկային կամքի ու մատերիայի պայթարի անվերջանալի հարցը: Նա ցույց է տալիս, թե որքան են մարդիկ կախված իրենց իսկ ստեղծած նյութական աշխարհից.

Համացանցից իմացավ, որ գարուն է,
նայեց ապակե թվատախտակին՝ ժամը
տասնմեկն էր, կարդաց՝ որ քաղցած է...
«Համացանցի առջև»⁴⁸³

«Ցերեկային խոսքեր» բանաստեղծության մեջ, օգտագործելով հարուստ ու գանազան փոխաբերություններ, քաղաքի մի փոքրիկ տարածական միավորի՝ ռեստորանի առօրեական ֆոնի վրա Էդոյանը նկարագրում է նյութական աշխարհում ապրող, նյութական աշխարհից կախված մարդուն, որ դեռևս խոնարհվում է իր սրտի ու հոգու առջև.

Ռեստորանների փայլուն ու գույնզգույն ապակիներից այն կողմ
մատուցողները նման են դաշտային ծաղիկների
քամուց շարժվող դեղին թերթիկներով,
ո՞վ է ապրում այս ողորկ ապակիների մեջ,
ո՞վ է աստվածներից ներքև ուղարկում
այսքան խենթություն-բոցավառելով
մեր կյանքի խարույկը մեր մատների մեջ
իբրև մատանի, որ տանում է մեզ
դեպի հարսանիք բախտի օղակներով...

«Ցերեկային խոսքեր»⁴⁸⁴

«Ցերեկային խոսքեր» բանաստեղծությունն հատկանշվում է իր արդիականությամբ: Կենցաղի ու գոյության կապը այս մետաբանաստեղծական ստեղծագործության ստատիկայի ու դինամիկայի հետ ստեղծում է մի կոմպոզիցիա, որը խոսում է բանաստեղծի տարերային ու շարժուն էության մասին:

Էդոյանի բանաստեղծական շարքերում լեյտմոտիվային բնույթ ունեցող քաղաքը պատկերվում է երկիմաստորեն, բայց ընթերցելիս նկատելի են դառնում վերացականն ու կոնկրետը. վերացական շղարշի տակ թողարկված է իրական պատկերը:

«Վերադարձ դեպի առաջ» բանաստեղծության մեջ քաղաքային պատկերի մոտիվային առանձնահատկությամբ բացահայտվում են բանաստեղծական սուբյեկտի ներաշխարհի խորքային, արթնտիպական մակարդակները: Զաղաքի պոետիկական կապված է անձի ներքին լինելիության ինտրի հետ: Բանաստեղծի երևակայության խաղը ստեղծում է նոր իրողություն, որը երկակի է. մի կողմից՝ քաղաքն ապրում է նրա մեջ, և նրա հոգին պահպանում է հիշողություններ, մյուս կողմից՝ նա ապրում է քաղաքում և երևակայությամբ իր հոգում կառուցում հարազատ քաղաքի պատկերը: Հոգում կառուցած քաղաքն այն վայրն է, որտեղ բանաստեղծն ապրում է

⁴⁸² Նույն տեղում, էջ 149:

⁴⁸³ Նույն տեղում, էջ 746:

⁴⁸⁴ Նույն տեղում, էջ 88:

երազանքներով: Այն մի վայր է, որտեղ նա երագում է ապրել, իսկ անցյալը գտնվում է մի այլ աշխարհում, այսինքն՝ տարածությունն ու ժամանակը համակված են անհրականությամբ:

Ես վերադառնում եմ դեպի օրն իմ նախկին,
 Ես վերադառնում եմ բակն իմ ստվերախիտ,
 Ես վերադառնում եմ փողոցն այն, ուր մի օր
 տաք հողը վառում էր իմ ոտքերը բոբիկ...

«Վերադարձ դեպի առաջ»⁴⁸⁵:

Բանաստեղծության մեջ պատկերվող քաղաքը դառնում է մանկությունը խորհրդանշող երանելի տարածություն: Եվ քանի որ մանկության հիշողությունը ավելին է, քան իրականությունը, այն միշտ կենդանի է ու անմահ. այդ երանելի տարածությունը դառնում է յուրաքանչյուրիս հոգևոր կացարանը՝ մի յուրատեսակ հոգևոր թանգարան, որտեղ մենք պահում ենք ամբողջությամբ մեզ պատկանող պատկերները՝ թանկագին ու սրբազան կյանքի պատկերները: Հետևաբար այդ տարածությունը մեր հոգու մեկուսացման ու ներանձնացման վայրն է: Երևակայությունների, երազանքների, տեսիլքների ու հիշողությունների այս կոմպոզիցիան ստեղծում է պատկերներ, որոնք քացահայտում են մարդու ներաշխարհը նրա ամենաբարձր արժեքներում:

...կյանք առանց լռության,
 լռություն առանց ուժի,
 կինոֆիլմ կադրից դուրս,
 պտտվող մի սյուժե-
 դեպի ետ, դեպի սկիզբ,
 ուր մի երեխա
 փնտրում է ճանապարհը
 դեպի Սուրբ Քաղաք:

«Օր առանց հանդերձանքի»⁴⁸⁶

Էդոյանի քնարական աշխարհում քաղաքի պատկերը ներկայացվում է որպես անցյալը, ներկան ու ապագան կապող հանգույց ու երբեմն ներկայանում է սուրբ իմաստով: Նրա տարածաժամանակային պոեզիայում ժամանակը ձևավորում է միֆաբանաստեղծական քրոնոտոպ՝ այդ մոդելին բնորոշ հայտանիշներով ու կառուցվածքով:

Բանաստեղծն իր բնույթով արարիչ է. այն ամենը, ինչ նա արարում է, սեփական մտքի, ներաշխարհի և հոգու արձագանքն է: Էդոյանի լիրիկան, որն իր մեջ ամփոփում է բանաստեղծի բազմաբնույթ ու խորաթափանց բանաստեղծական «ես»-ը, հնարավորություն է ընձեռում զգալու ու տեսնելու քաղաքի բազմաբնույթ կերպարները, որոնք առանցքային դերակատարում ունեն նրա պոեզիայում: Քաղաքի մոտիվն առանձնանում է ինչպես արթետիպական հարուստ սեմանտիկայով, այնպես էլ տարածական մոտիվի առանձնահատուկ բնութագրերով, որոնք դրված են պատկերի կառուցվածքի հիմքում: Քաղաքը Էդոյանի քնարական աշխարհի գեղարվեստական այն տարածքն է, որը դառնում է նրա լիրիկայի իմաստաբանական կենտրոնը: Այն բանաստեղծի փոքր աշխարհն է, հոգու միկրոտիեզերքը, որը ձևով նման է մակրոտիեզերքին: Այդ երկու աշխարհների ներդաշնակվածությամբ է պայմանավորված Էդոյանական քաղաքի մոտիվը:

Այսպիսով՝ Էդոյանի բանաստեղծական աշխարհում քաղաքի տարածական մոտիվը դառնում է գերշխող, իմաստաբանական գործառույթները՝ բազմաբովանդակ: Մեր կողմից դիտարկվող մոտիվը բանաստեղծական մակարդակում գործածվում է յուրահատուկ պարադոքսալությամբ ու երկարժեքությամբ:

⁴⁸⁵ Նույն տեղում, էջ 268:

⁴⁸⁶ Նույն տեղում, էջ 674:

THE CITY'S SPATIAL MOTIF IN HENRIK EDOYAN'S POETRY**Hripsime Zakaryan**

*Yerevan State University, Ph.D. student of the Department of
Armenian Literature at the Faculty of Armenian Philology,
Yerevan, Republic of Armenia*

The article considers the city's spatial motif in the poetical world of Henrik Edoyan, which figures with paradoxicality and dual-values at metapoetical level. In the motivational context of Henrik Edoyan's lyrics, the spatial motif of the city is presented exclusively in the ways differing from each other. The city is the area where the poet's original ideas, thoughts and perceptions about the humans and the world are fermented. It is the semantic center of the poet's lyrical world.

The purpose of the article is to highlight the artistic essence of urban images commonly used in the poetic text of Henrik Edoyan in the context of modern literary thought.

The article is built using the analytical and typographic, chronological-biographical research methods of literary-artistic work for which the logically well-grounded citations of scientific ideas by prominent authors Y. V. Goethe, A. N. Veselovski and others have served as an original source.

The novelty of the article is conditioned by the scientific research on two-sided issues of observation and evaluation of urban images uniquely used in the poetical world of today's prominent poet Henrik Edoyan.

Key words: *spatial motif, city, poet, poetic "I", lyric "I", poetry, meaning.*

**ПРОСТРАНСТВЕННЫЙ МОТИВ ГОРОДА
В ПОЭЗИИ ГЕНРИХА ЭДОЯНА****Ripsime Zakaryan**

*Соискатель кафедры новейшей армянской литературы ЕГУ,
г.Ереван, Республика Армения*

В статье рассматривается пространственный мотив в поэтическом мире Генриха Эдояна, который выступает на мета-поэтическом уровне со своеобразной парадоксальностью и дуализмом. В мотивном контексте лирики Генриха Эдояна пространственный мотив города представлен формами, исключительно отличающимися друг от друга. Город – это та территория, где создаются оригинальные идеи и мысли автора о человеке и о мире. Он является семантическим центром лирического мира автора.

Цель статьи – подчеркнуть художественную ценность городских картин, которые были часто использованы в поэтических текстах Генриха Эдояна в рамках современных требований литературоведения.

Статья построена на основе аналитического и типологического, хронологическо-биографического методов исследования литературно-художественного произведения, источником для которых послужили научно обоснованные цитаты из произведений таких великих авторов, как И. В. Гете, А. Н. Веселовский и другие.

Новизна статьи заключается в научном исследовании и оценке своеобразно использованных городских картин в поэтическом мире современного видного поэта Генриха Эдояна.

Ключевые слова: *пространственный мотив, город, стихотворение, поэтическое "Я", лирическое «Я», поэзия, смысл.*